

Voorwoord

Dit *Handboek Ethiek en Rechtsfilosofie* is het handboek voor de vakken Ethische en Rechtsfilosofische Stromingen (1ste bachelor Rechten) en Moraalfilosofie (1ste bachelor Criminologie) aan de Universiteit Gent. Dit handboek heeft twee hoofddoelstellingen.

In de eerste plaats willen we al wie interesse heeft in normatieve disciplines zoals ethiek, recht of politieke filosofie goed inlichten over de betekenis van centrale beginselen zoals waardigheid, gelijkheid, legitimiteit, enz. Deze principes duiken te pas en te onpas in allerlei discussies op, maar zelden staan de discussiepartners voldoende stil bij hun precieze inhoud. Een basisinzicht dat we lezers willen bijbrengen is dat een goede discussie maar zin heeft als je expliciteert wat je onder die principes begrijpt. Zelden is iemand tegen deze beginselen maar heeft hij een heel andere invulling voor ogen. Weinigen zijn tegen ‘tolerantie’, maar alles hangt ervan af wat je onder ‘tolerantie’ verstaat. In dit handboek maak je kennis met de belangrijkste beginselen en hun voornaamste invullingen, met wat de ene invulling voor heeft op een andere en met welke conceptuele problemen bepaalde invullingen worstelen. In onze uiteenzetting stellen we ons terughoudend op. Je zult niet uitdrukkelijk vernemen welke invulling wijzelf verkiezen. Wij laten die keuze min of meer aan de lezer over die vanuit een ideologisch voorkeur de ene invulling afwijst maar de andere misschien omarmt. Wij willen alleen dat het debat verdiept.

In de tweede plaats reiken we de lezer een methode aan om het eigen standpunt helderder te verdedigen. Een goed debat kan niet zonder regels en kennis van die regels is noodzakelijk. Een methode die de lezer helpt om zijn visie steviger te onderbouwen is de klassieke rechtvaardigingstoets. Die toets vraagt je om beter onderscheid te maken tussen verschillende zaken die ter discussie staan, ermee rekening te houden dat de bewijslast voor elke partij niet dezelfde is, en er zich van bewust te zijn dat zaken die in strijd zijn met bepaalde beginselen niet per se onacceptabel zijn. Die methode leert discussiepartners niet alleen om hun mening te formuleren maar vooral om zich te bevragen hoe die mening aan overtuigingskracht kan winnen. Ethiek is geen botsing van meningen maar een zoektocht naar de wijze hoe je kunt aantonen dat jouw mening kwaliteitsvoller is dan alle alternatieve opinies. Wie de methode van de klassieke rechtvaardigingstoets voldoende beheerst, zal zijn aandacht verleggen van mening naar argumentatie, van standpunt naar bewijsvoering, van meningsvorming naar het presenteren van mening en argumentatie. Althans dat hopen we.

Rationele verdieping is dus het ultieme doel dat we voor ogen hebben. Dit doel brengt onvermijdelijke keuzes met zich mee. Dit handboek wortelt sterk in een traditie van kritisch denken, rationele justificatie, beginsel-gestuurd moreel en juridisch redeneren, en heeft minder oog voor emotie en gedrag. Dit handboek wil de eerste plaats de kritische meningsvorming bevorderen en niet zozeer het morele gevoel of het ethische gedrag stimuleren. Het spreekt voor zich dat iemand een briljant analist van ethische en rechtsfilosofische problemen kan zijn, maar tegelijk een onmens zonder enige empathie voor dagelijkse ellende of elementaire morele moed om die wat te verminderen. Dit boek heeft meer oog voor het ethisch controversiële dan voor het moreel evidente. We willen evenwel beklemtonen dat deze selectieve aandacht geen waardeoordeel inhoudt over alternatieve benaderingen met meer oog voor die andere facetten van het normatieve fenomeen. Deze “rationele” benadering sluit het best bij ons doelpubliek aan. Van hen willen we niet zozeer betere mensen maken, maar in de eerste plaats scherpere geesten. Mag dit handboek een wetsteen zijn om hun jonge geest aan te slijpen.

Gent, augustus 2018

Jan Verplaetse en Charles Delmotte